

Miljöredovisning 2013

Landstingets systematiska miljöarbete

Det systematiska miljöarbetet är integrerat i landstingets planering och uppföljning. Miljöarbetet avrapporteras regelbundet via delårsrapporter. Med utgångspunkt från miljöpolicyen har de övergripande miljömålen konkretiserats inom huvudområdena Energi, Transporter och Produkter i landstingets planer.

Miljöarbetet är ett ständigt förbättringsarbete som kräver nya utmaningar. Huvudprincipen är att miljöansvaret följer verksamhetsansvaret på alla nivåer.

Bild 1. Landstingsverksamheten med hälso- och sjukvården i spetsen har ett särskilt ansvar att arbeta förebyggande och hållbart på alla nivåer för att säkra vår framtida hälsa.

Landstingets regionala arbete ur ett klimat- och miljöperspektiv

Utgångspunkten för det regionala klimat- och energiarbetet är den klimat- och energistrategi med tillhörande åtgärdsprogram som tagits fram av Länsstyrelsen tillsammans med landstinget, Kommunförbundet, Luleå tekniska universitet, Norrbottens Energikontor AB, Trafikverket, Skogsstyrelsen och Företagarna i Norrbotten.

Klimat- och energiarbetet i Norrbotten bedrivs av flera aktörer inom olika sektorer i samhället. Åtgärdsprogrammet ska vara ett stöd för aktörer i arbetet med att minska klimatpåverkan och ligger till grund för prioritering av offentlig finansiering rörande projekt inom området. Landstinget deltar i styrgruppen för det regionala klimat- och energiarbetet, som leds av Länsstyrelsen i Norrbotten.

Under 2013 har landstinget deltagit aktivt i arbetet med uppdatering av de norrbottniska miljömålen.

Norrbottens miljöhandlingsprogram

Norrbottens miljöhandlingsprogram är ett program med konkreta åtgärder för hur länet kan bidra till att de uppsatta nationella miljömålen nås.

Elva prioriterade insatsområden har tagits fram i fyra fokusgrupper under 2013. Deltagarna i fokusgrupperna kommer från privata företag, kommuner, landsting, statliga myndigheter, konsultbolag och andra typer av organisationer.

De prioriterade insatsområdena är

- Ta fram och använda i större utsträckning andra prioriteringar för inköp och upphandlingar än de rent ekonomiska - *överensstämmer med prioriteringar i Klimat- och energistrategin*
- Öka andelen närproducerade och ekologiska livsmedel som produceras i länet - *överensstämmer med prioriteringar i Landsbygdsprogrammet*

- Offentliga verksamheter, företag, föreningar med fler bör i större utsträckning ta fram egna handlingsplaner som bidrar till att nå de regionala miljömålen
- Öka miljömedvetenheten hos länets företag, politiker och medborgare genom riktade informations- och utbildningsinsatser - *överensstämmelser med prioriteringar i Klimat- och energistrategin*
- Satsa på att genomföra insatser som leder till resurs- och energieffektivisering - *överensstämmelser med prioriteringar i RUS¹, Klimat- och energistrategin samt Länstransportplanen*
- Ökad samverkan mellan olika aktörer och nya lösningar för att optimera hållbart resande och transporter - *överensstämmelser med prioriteringar i RUS, Klimat- och energistrategin samt Länstransportplanen*
- I den fysiska planeringen ska särskild hänsyn tas till att alla resurser identifieras och nyttjas effektivt och det ska påvisas hur planerna kommer att påverka länets möjligheter att uppnå miljömålen
- Stärka kompetensen om hållbart och miljöanpassat byggande och renovering, hos beställare och utförare - *överensstämmelser med prioriteringar i Klimat- och energistrategin*
- Förbättrad miljö- och kulturhänsyn vid nyttjande av mark och vatten
- Kraftsamla för ökat intresse och medvetande om länets rika natur- och kulturvärden - *överensstämmelser med prioriteringar i Landsbygdsprogrammet och RUS*
- Öka effektiviteten genom bättre samordning inom och mellan olika organisationer för att uppnå miljömålen

Åtgärdsprogrammet är ett levande dokument där arbetet följs upp årligen och åtgärdsprogrammet uppdateras i intervaller om tre år.

Assembly of European Regions

Landstinget är en aktiv medlem i det europeiska nätverket för regioner, Assembly of European Regions (AER) och innehar ordförandeskapet i dess arbetsgrupp för klimat och energi, där syftet är att stärka länets politiska roll och europeiska samarbete, för att öka länets konkurrenskraft inom klimat och energi.

Den inom arbetsgruppen framtagna rapport, ”The role of regions in enabling a future for electric vehicles”, om standardisering av laddningsinfrastrukturen för elbilar, antogs under året av AER:s generalförsamling. Arbetsgruppen har sedan medverkat till att påverka berörda EU-institutioner i syfte att få fram en standardisering av stödinфраstruktur, såsom registrering, betalningssystem, IT-stöd, och kartläggning av laddningsställen.

R4GG

Landstinget är en av 15 partners i Interreg IV C – projektet ’Regions for Green Growth (R4GG)’. Projektet löper från januari 2012 till december 2014 med provinsen Flevoland (NL) som huvudprojektledare. Projektet syftar till att förse regioner med metoder och verktyg för att förbättra finansierings- och kommersialiseringsmöjligheterna av affärsidéer inom förnybar energi- och energieffektivitet.

¹ RUS = regional utvecklingsstrategi

En av huvudaktiviteterna i projektet är så kallade peer reviews, vilket är en tre dagar lång utvärdering av respektive partnerregion. Utvärderingen utmynnar i en skriftlig rapport med analys och rekommendationer för fortsatt utveckling. Under året har landstinget deltagit vid utvärderingar av regionerna Maramures (RO), Lazio (IT) och Flevoland (NL) samt varit värd för en utvärdering i Norrbotten den 14-18 oktober.

Naturbruksgymnasiernas regionala roll

Landstingets Naturbruksgymnasier har en betydande roll för länets gröna näringar. Båda skolorna är engagerade i ett många utvecklingsprojekt inom de gröna näringarna.

Grans Naturbruksgymnasium är delägare och ingår i styrelsen i det aktiebolag som ska framställa biogas från gårdarnas gödsel i Sjulnäs-Infjärden-området i Piteå kommun.

Kalix Naturbruksgymnasium är kompetensresurs i det koldioxidkreditprojekt som pågår i Övertorneå kommun med bl a aktörer som LKAB, Sveaskog och SLU i som går ut på att med ökad skogstillväxt binda koldioxid och därvid skapa handelsbara kolsänkekrediter.

Norrlandstingens energisamverkan

Norrlandstingens samverkan inom energieffektiviseringsområdet har sedan 2004 resulterat i betydande energieffektiviseringsvinster för de berörda landstingen. Det som är mest glädjande är att den förut ökande elanvändningen kunnat bromsas och även minska.

Under 2013 har Energimyndigheten beviljat medel för ett samverkansprojekt inom som går ut på att utveckla ett datorbaserat verktyg för visualisering av elanvändning och därmed öka förutsättningarna för ett bättre brukarengagemang i syfte att minska den icke nödvändiga elanvändningen.

SEE² – Norrbottens Hållbarhetsvecka

Norrbottens Hållbarhetsvecka arrangerades för första gången på olika platser och med flertalet arrangörer runt om i Norrbotten. Hållbarhetsveckan, v 38, bjöd på ett varierat utbud av aktiviteter, föreläsningar och utställningar.

SEE-veckan vill låta besökarna - allmänhet, politiker, tjänstemän och företagare - känna, prata, smaka, utmana, utveckla och nätverka hållbart, men också uppmärksamma olika initiativ inom hållbarhet, detta för att alla invånare i länet ska få mer kunskap och inspiration att börja leva och agera hållbart.

Det är viktigt att utbyta erfarenheter inom området hållbarhet och på så sätt öka kunskap och samverkan i organisationen. Därför bjöd landstinget på frukost- och lunchseminarier inom olika hållbarhetsfrågor. Teman som effektivt miljöarbete och hur vi kan bli energismarta, bredda rekryteringsvägarna, framtidens sjukvård, utlandsrekrytering av läkare och investera i din hälsa avhandlades i tjugotalet föreläsningar. Framtidens tjänstebilar kunde också provköras i en miljöbilsutställning och tandborstar delades ut till alla barn på Folktandvården.

SEE Hållbarhetsveckan 2013 koordinerades av Nolia AB tillsammans med Norrbottens läns landsting, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Piteå kommun, Luleå kommun och Bodens kommun. Hållbarhetsveckan är öppen för alla arrangörer och kommer årligen gå av stapeln vecka 38.

² Socialt, ekonomiskt, ekologiskt

Landstingets miljöpriser

Norrbottens miljöpris

Norrbottens miljöpris delas ut av landstinget i samverkan med ALMI Företagspartner Nord.

Frigiva gård AB och dess ägare Anna-Britta och Herbert Nyman tilldelas 2013 års miljöpris för ett föredömligt långsiktigt arbete inom jordbruksnäringen med hållbarhetsfrågorna i fokus. Frigiva gård är ett familjeföretag sen flera generationer. Gården har ca 160 mjölkkor och fyra anställda.

Bild 2. Anna-Britta och Herbert Nyman, Frigiva Gård AB

Landstingets miljöpris

Det interna miljöpriset, Landstingets miljöpris, delades ut för sjätte gången. Inger Bergdahl och Britt Marie Hedlund som är miljöombud på respektive avdelning vid hjärtenheten 46/47 Sunderby sjukhus fick dela på 2013 års miljöpris för sitt aktiva arbete att, med god tålamod och pedagogik, få in rätt miljötank i den dagliga verksamheten på respektive enheter.

Britt Marie och Ingers arbete har resulterat i ett positivt miljötank bland medarbetarna på avdelningarna där bland annat en noggrann avfallssortering och energispar i vardagen är en naturlig del av verksamheten. Att vara miljöombud är någonting man gör utöver sitt ordinarie arbete på arbetsplatsen och det är kanske inte alla gånger den mest glamorösa sysslan på en arbetsplats.

Bild 3. Britt-Marie Hedlund avd 47 och Inger Bergdahl avd 46 vid Sunderby sjukhus.

Energi

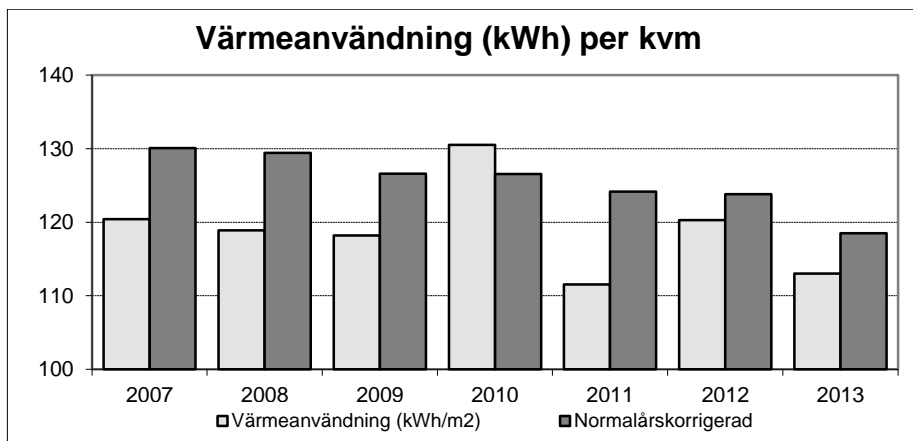
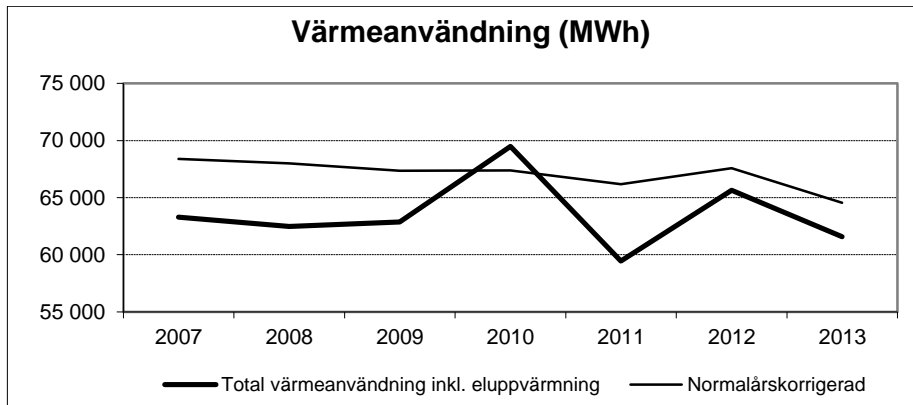
Ur landstingets miljöpolicy: *Det övergripande målet är att använda energi mer effektivt, öka användningen av förnybara energikällor samt att minska den totala förbrukningen.*

Mått	Mål 2014 (kWh/m ²)	Utfall t o m 2013 verklig förbrukning (kWh/m ²)	Utfall t o m 2013 normalårskorrigerad förbrukning (kWh/m ²)
Värmeanvändning inkl. elvärme i kWh/m ² jämfört med basåret 2009 (2009: 127 kWh/m ²)	116	113 (2013) 120 (2012) 112 (2011)	118 (2013) 119 (2012) 124 (2011)
Total elanvändning inkl. elvärme i kWh/m ² jämfört med basåret 2009 (2009: 99 kWh/m ²)	95	93 (2013) 94 (2012) 97 (2011)	

Uppföljning och aktiviteter

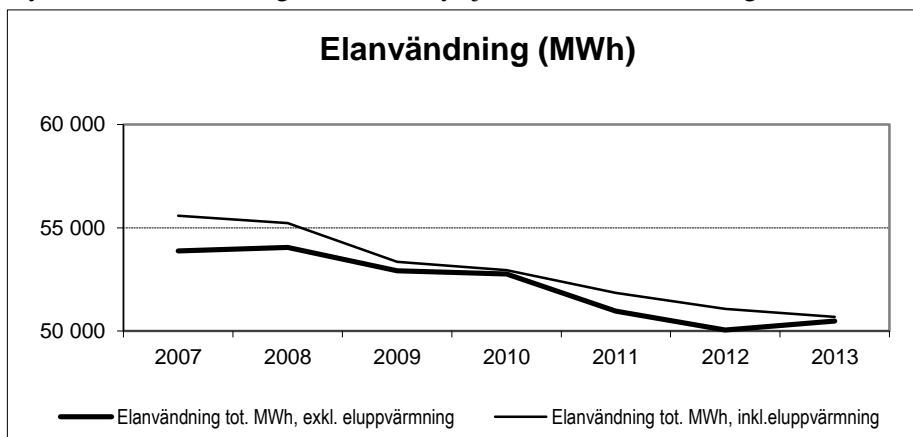
Värmeanvändning

Den totala värmeanvändningen 2013, inklusive elvärme, uppgick till 61,6 GWh (normalårskorrigerat 64,5 GWh). Under 2013 minskade värmeanvändningen inklusive elvärme med 6,2 procent jämfört med 2012. Den normalårskorrigerade värmeanvändningen minskade med 4,6 procent. Noteras att ytorna minskat med 0,17 procent under 2013.

Elanvändning

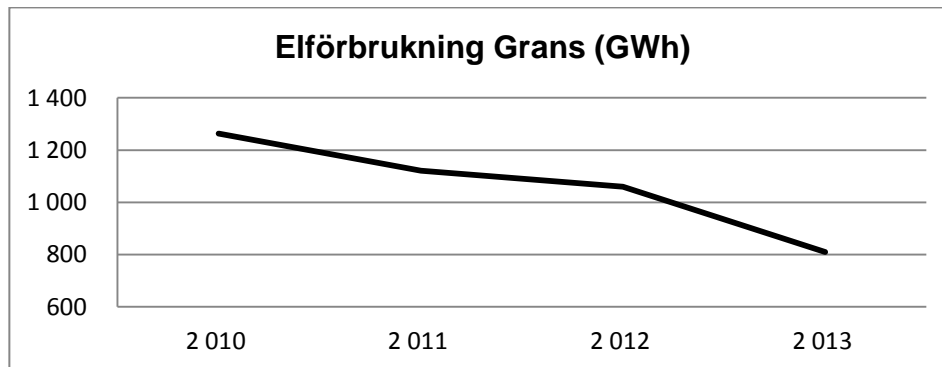
Elanvändningen totalt har minskat med 0,5 procent i jämförelse med 2012. Ny elintensiv utrustning vid Sunderby sjukhus bidrar till ökningen.

Åtgärder inom energieffektivisering under 2013

Åtgärderna inom energieffektivisering i landstingets fastigheter har vad gäller el och värme har varit omfattande. Exempel på energiåtgärder 2013 är:

- Energieffektivisering av belysning i Kalix sjukhus och Överkalix hälsocentral.
- De flesta motorvärmarna är nu konverterade till temperatur- och avresetidsstyrning.
- Utbyte av kvicksilverarmaturer till energieffektiva LED-armaturer genomförs i Piteå förvaltningsområde, Pajala hälsocentral och i Kiruna förvaltningsområde.
- Värmeåtervinningsprojektet för produktionsköket vid Gällivare sjukhus har slutförts.
- Utrustning för visualisering av elanvändningen i landstingshuset har installerats.
- Energieffektivisering av fläktar vid Björkskatans hälsocentral har påbörjats.
- Konvertering från bl a elvärme till fjärrvärme på Grans naturbruksskola har slutförts med en betydande minskning av elförbrukningen (se diagram nedan).
- Ny värmereglering vid Grans naturbruksskola.
- Energieffektivisering av belysning på Hertsöns hälsocentral pågår.

Ökad energianvändning i samband med byggnationer:

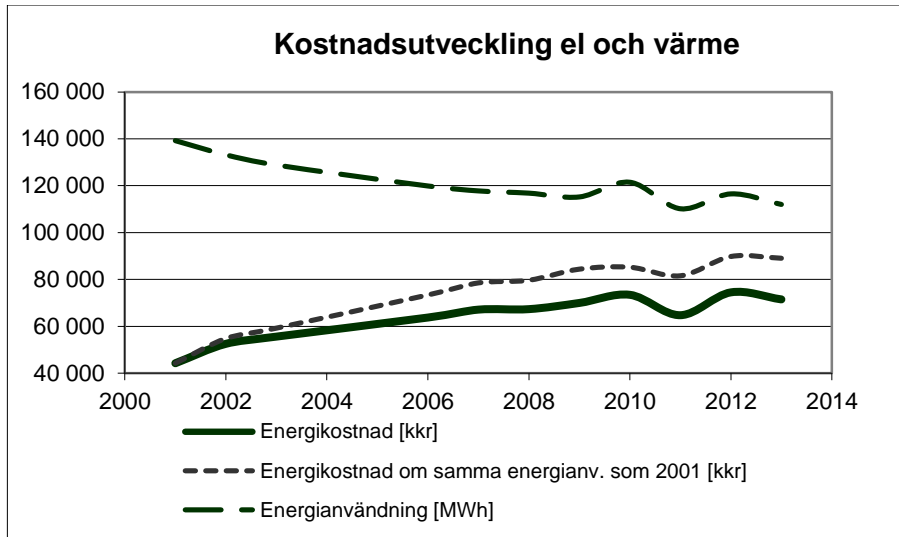
- Hotellet i Sunderbyn kräver energi under byggtiden.
- En ny hälsocentral har färdigställts och tagits i drift i Gällivare.
- Byggande av nytt äldreboende i Gällivare.
- Utökning av röntgen med tillhörande kylning vid Sunderby sjukhus.
- På Sunderby sjukhus har ca 100 motorvärmarruttag tillkommit, ett dietkök har tillkommit och kökskylan har utökats.

Energistrategi

Landstinget har statligt stöd för energieffektivisering om 345 tkr per år. Energistrategin innehåller planerad energieffektivisering och energisparmål fram till 2014 och 2020. Arbetet fram till och med 2013 har fokuserats på insatser inom fastighetsområdet. Energistrategiarbetet omfattar också transportfrågor i form av tjänsteresor.

Resultat av energieffektivisering

Lokal- och energieffektivisering har minskat landstingets totala energiförbrukning under åren. Landstingets energikostnad har stigit trots minskad energianvändning på grund av att energipriserna höjts. Om landstinget hade haft kvar lika hög energianvändning som 2001 i dag hade det inneburit nästan 20 miljoner kronor högre energikostnad med dagens energipriser.

Transporter

Ur landstingets miljöpolicy: *Det övergripande målet är att begränsa utsläpp av växthusgaser, främst koldioxid, som negativt påverkar klimat och miljö.*

Landstinget är länets största organiserade persontransportör med 5,6 miljoner personmil sjuk- och tjänsteresor, varav 1,57 miljoner med flyg. Många av transporterna är på kort sikt inte nämnvärt påverkbara men med en bättre transportsamordning och nyttjande av distansöverbryggande teknik kan transporterna i viss omfattning begränsas och miljöpåverkan hållas nere.

Ett av sätten att begränsa miljöpåverkan har varit att systematiskt miljöanpassa leasingbilsparken där vi uppnått en miljöbilsgrad på 90 procent enligt den definition som gällt till 2013.

Mått	Mål	Utfall
Andel leaseade miljöfordon för persontransporter (%) enligt den äldre miljöfordonsdefinitionen.	100 procent fram till 2014	90 (2013)
		90 (2012)
		86 (2011)
		81 (2010)
		48 (2009)
		15 (2008)
Tjänsteresor med bil (fordonsmil)	Minska med 5 procent från 2009 till 2014	5 (2007)
		-25 (2013)
		-10 (2012)
		2 (2011)
		-2 (2010)

Ny miljöbilsdefinition

För att framförallt påskynda teknikutvecklingen mot fordon med fossilfria bränslen finns en ny europeisk miljöbilsdefinition sedan 2013 som nu börjar

få fullt genomslag i Sverige. Förutom fordon med fossilfria bränslen kan även snåla dieslbilar bli klassade som miljöfordon.

Enligt den nationella nya definitionen av miljöfordon har landstinget 3 procent miljöfordon, vilket innebär att vi är i samma läge som 2006 enligt den gamla definitionen.

Snåla dieslar, etanolfordon, el och elhybrider samt gasbilar är de fordon som måste upphandlas framöver för att miljöanpassa fordonsparken enligt den nya miljöfordonsdefinitionen.

Uppföljning och aktiviteter

Fordonspark

Med anledning av hemsjukvårdsreformen har landstinget minskat den samlade fordonsflottan med ett 80-tal personbilar. Vid senaste årsskiftet fanns det totalt 360 fordon inom landstinget med ca 40 ambulanser, traktorer, ett par lastbilar och några släp inräknade. Merparten, 273 fordon, är leasingfordon. Av dessa är 210 personbilar i daglig drift och i övrigt mindre bussar och paketbilar.

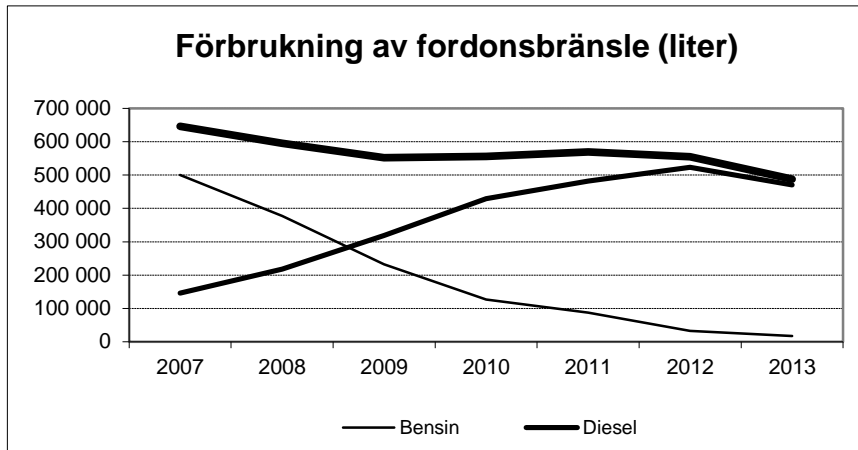
Av personbilarna är 3 procent miljöbilar enligt den nya definitionen. Miljöbilarna är ett etanolfordon, två gasbilar, tre elhybridbilar och ett fordon som enbart går på el.

Bild 4. Miljölandstingsråd Agneta Granström diskuterar framtidens elbilar med Nordiska bils försäljare under Hållbarhetsveckans miljöbilsutställning.

Bränsleförbrukning

Den upphandlade bränslevolyten har minskat med 67 m³ vilket är i proportion till minskningen med 80 fordon. Diesel är numera det helt dominerande bränslet, drygt 96 procent.

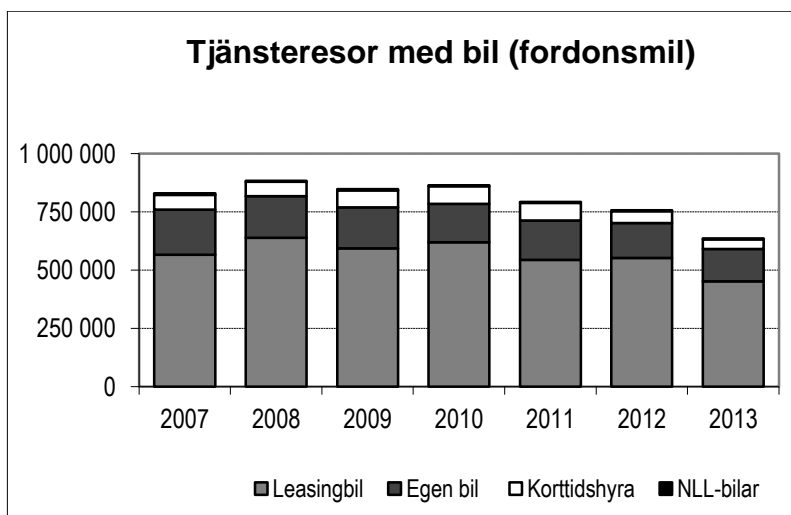

ECO-driving har visat sig kunna ge en bestående spareffekt på ca tio procent men effekterna minskar när fordonen blir allt energisnålare. I första läget gäller teoretisk information motsvarande det som finns på Trafikverkets hemsida. Praktisk utbildning erbjuds personer som kör mycket i tjänsten. NTF-Norrbotten är anlita som utbildare inom områdena ”Bilen som säker arbetsplats” och ”ECO-drivning” för landstinget. Landstingets fordonsansvarige håller varje vinter kurser i säker körning på is.

Tjänsteresor med bil

Tjänsteresorna i fordonsmil med bil har minskat 16 procent från 2012. Detta då landstinget avvecklat 80 fordon med anledning av hemsjukvårdsreformen. Om man bortser från de avvecklade fordonen så har tjänsteresorna med leasingbil ökat något. Emellertid har extern inhyrning av fordon minskar med 20 procent. Egen bil i tjänsten minskar med 7 procent.

Landstingsägda fordon är nästan helt avvecklat och körning med privata fordon minskar kontinuerligt.

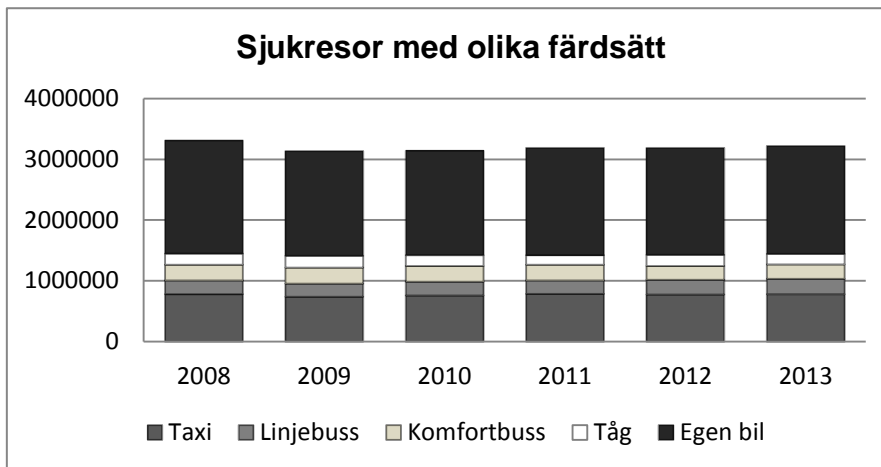

*Med NLL-bilar avses av landstinget helägda bilar

Sjukresor med bil, buss och tåg

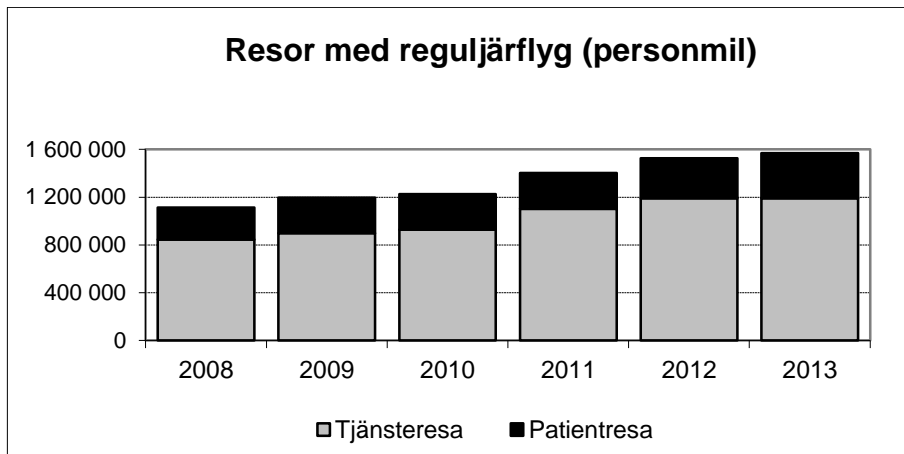
Sjukresandet är tämligen konstant men följande förändringar kan noteras. Det samlade betalda markbundna sjukresorna har ökat med en procent i jämförelse med föregående år. Antalet personmil med taxi har ökat med

0,5 procent. Det samlade bussresandet har ökat med 4,4 procent. Däremot minskar tågresorna med 18,9 procent. Sjukresa med egen bil ökar med en procent. Antalet passagerare per taxitransport var 1,69 vilket ska jämföras med föregående års 1,65.

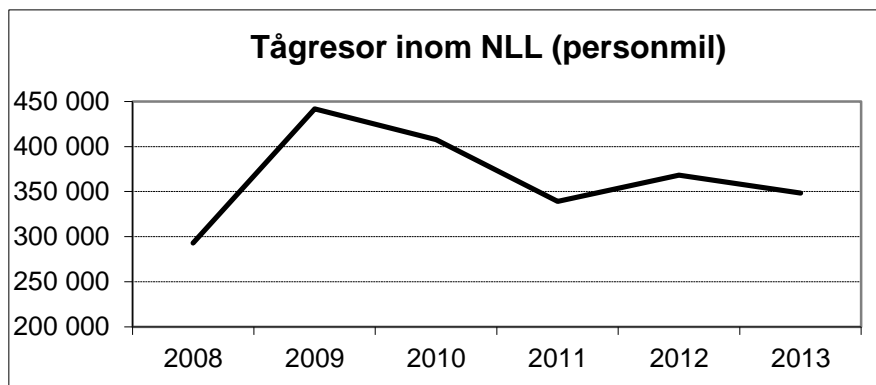
Resor med reguljärt flyg

För 2013 redovisas totalt drygt 1,57 miljoner personmil med flyg varav 76 procent är tjänsteresor. Det samlade flygresandet har ökat med 2,9 procent i jämförelse med 2012. Hela ökningen är på patientsidan medan tjänsteresandet har minskat med 0,1 procent.

Resor med tåg

Det samlade tågresande är tämligen konstant kring 350 000 personmil per år är tämligen konstant men en minskning med 30 procent sen toppåret 2009.

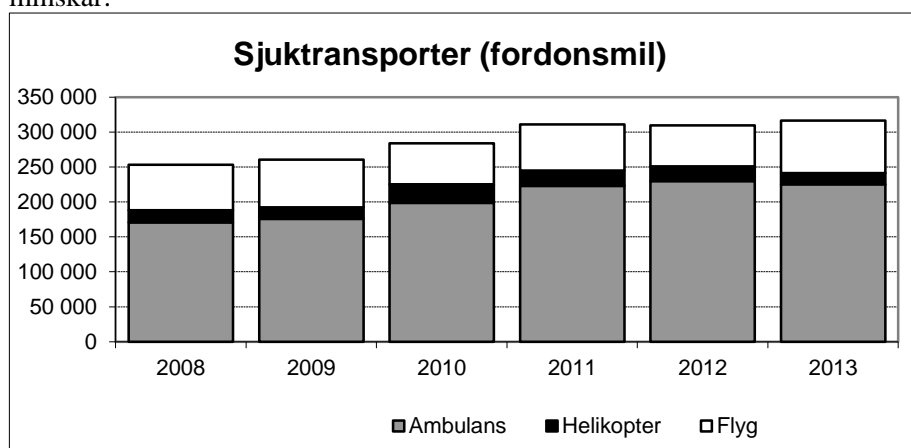

Tjänsteresor med buss

Sedan 2011 tillhandahåller Länstrafiken företagskort för landstingets medarbetare. Företagskortet kan även användas på kustlinjerna ända ner till Umeå. Från den första redovisningen 2011 har bussresorna ökat med 22 procent till 36 500 personmil 2013 tjänsteresor med buss.

Sjuktransporter

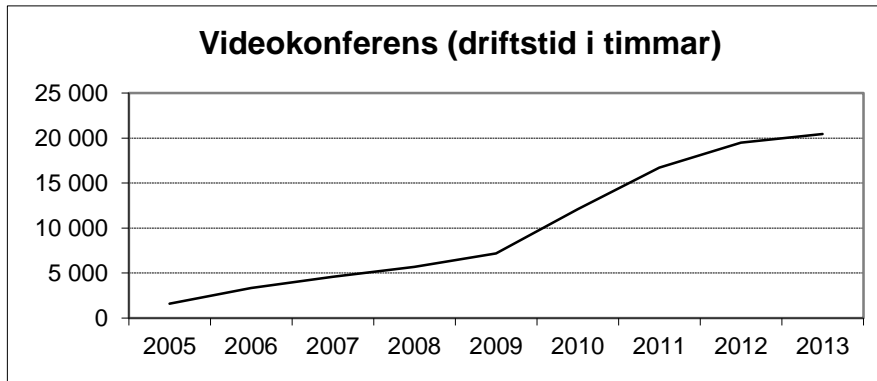
De samlade sjuktransporterna har ökat med 2,1 procent från 2012 till 2013. Ambulanstransporterna på väg har minskat med 2 procent. Sjuktransporterna med flygambulans ökar medan användningen av ambulanshelikopter minskar.

Videokonferensutveckling

Landstinget driver en gemensam förvaltning av videoplattformen tillsammans med länets kommuner, Kommunförbundet och IT Norrbotten. Trenden med ökad videoanvändning håller i sig. Antalet installationer av ministudios och stora videosystem ökar och fler och fler använder de större systemen för videokonferens istället för de personliga PC-klienterna, CMA Desktop. Med större videosystem kan flera deltagare delta men detta syns inte i statistiken där det registreras antal drifttimmar och uppkopplingar per anläggning. Antalet drifttimmar för anläggningarna fortsätter således inte att öka i samma takt som tidigare.

Vid årsskiftet fanns det ett 60-tal större videosystem i drift samt ett drygt 100-tal små ministudios baserade på CMA-desktoplösning. 1 500 CMA-desktop kopplade till enskilda datorer finns i bruk varav hälften i kommunerna. Av de 20 500 drifttimmarna härrör 85 procent från landstingets användning.

Länsteknik arbetar för att löpande utveckla användningen av distansöverbyggande teknik. Tjänsten att spela in videokonferenser nyttjas flitigt och även möjligheten att direktsända videomöten över internet. Tjänsten är framför allt lämpligt vid stora föreläsningar och utbildningar som riktar sig till ett stort antal deltagare spridda på olika platser.

Utöver traditionell videokonferens för administrativa möten ökar användningen av telemedicin. Några exempel är distanskonsultationer inom psykiatri, talträning på distans, rehabiliteringsträning från patientens hem, barnhjärtvård med specialistbedömning på distans samt multidisciplinära ronder där bedömning om behandling av patienten utförs. Nya områden under 2013 är texttolkning på distans och distansstöd för lätt dementa.

I ett samarbetsprojekt tillsammans med Pajala och Arvidsjaurs kommun används mobila videoutrustningar i lätt dementa brukares hem för att ersätta en del av tillsynsbesöken med videokonferens. Via video kan brukarna få dagligt stöd och tillsyn kan anpassas till det dagliga behovet.

Varutransporter

Under 2013 genomfördes en genomgång av landstingets varutransporter. Landstingets varuförsörjningsorganisation Länservice skickar årligen ut cirka 60 000 kולי, 6 800 pallar samt 10 700 vagnar med varor till en årlig transportkostnad på cirka 7,5 mkr. Av dessa kollin går cirka 80 procent med slutdestination patienter och brukare i eget boende. Transportvolymen motsvarar mer än två tunga fullt lastade fordon, årets alla dagar.

Lättare gods till perifera hälsocentraler går med godsförande buss till terminaler (busstationer och ombud). Därifrån sker en sluttransport till till hälsocentral eller brukare med lätt lastbil eller personbil.

Utöver transporter från landstingets lager finns "lättare" transporter för prover, apoteksvaror, post och närtransporter i övrigt.

Antalet fordonsmil för de landstingsspecifika transportererna är ca 60 000 fordonsmil per år. En betydande del av varorna distribueras med de godsbärande bussarna för persontrafik vilket är positivt ur miljösynpunkt. Transporter i glesbygd är dyrt så det förs diskussioner om en viss samordning av landstingstransporter men även med kommunala transporter.

Produkter

Ur landstingets miljöpolicy: *Landstingets arbete fokuseras framförallt mot material, produktgrupper och tjänster med tydlig miljö- och hälsokoppling. Landstinget ska använda produkter som är kretsloppsanpassade och bygger på principen nyttja, inte utnyttja. All konsumtion ska vara miljömedveten, energisnål och möjliggöra återanvändning.*

Mått	Mål	Utfall
Utsläpp av lustgas i kg	2000 kg år 2014	2000 (2013) 1 700 (2012) 2 500 (2011) 3 400 (2010)
Andel ekologiskt producerade livsmedel (varuvärde av totala inköp i %)	Öka andelen till 20 % 2014	20,4 (2013) 19,4 (2012) 15 (2011) 6 (2010) 6 (2009)
Förändring av avfallsmängd (kg/vårdtillfälle)	Minska 5 % från 2010 till 2014	39 (2013) 39 (2012) 37 (2011) 36 (2010)

Måluppfyllelse och aktiviteter

Ekologisk hållbar upphandling

Landstinget tillämpar i stor utsträckning Miljöstyrningsrådets kriterier för hållbar upphandling. Internt har det funnits råd för råd för ekologisk hållbar upphandling sedan 2005 samt en miljöklassificering i tre klasser som revideras regelbundet. Av totalt 251 avtal är år 2013 49 procent miljöklassade enligt klass 3 (högsta miljöklass), 35 procent enligt klass 2 och 16 procent enligt klass 1. Klass 3 innehåller bland annat kemikalier, transporter, elektricitet och entreprenader.

Från och med 2012 används upphandlingsmallar med inbyggd LCC (livscykelkostnader) så att energiförbrukningen kan vägas in vid upphandling av energikrävande utrustning.

Landstinget är representerat i nationella substitutionsgruppen och teknikupphandlingsgruppen vars uppgift är att finna nya miljöanpassade alternativ till produkter för vården. Utvecklingsarbetet sker i samverkan med tillverkningsindustrin.

Socialt ansvarstagande i offentlig upphandling

Sedan 2010 har samtliga landsting, regioner och berörda branscher samarbetat inom området. En nationell modell för uppförandekoder, samt ett webbaserat verktyg för att dokumentera avtal och leverantörer, har tagits fram. En nationell samordnare finns anställd via Stockholms läns landsting för att koordinera arbetet.

Uppföljning och revision avseende operationstextilier och IT-produkter har skett på plats i fabriken i tillverkarländerna. Fortsättning följer inom områdena flergångstextilier och handskar. Uppförandekoden kommer under 2014 att användas i vissa upphandlingar. Dessa kommer att dokumenteras i set webbaserade verktyget framöver.

Engångs- eller flergångsmaterial

Med utgångspunkt från ett ”strikt enskilt” miljöperspektiv är flergångsmaterial bättre ur miljösynpunkt även när disk- och steriliseringsprocesserna beaktas. Inom vården beaktas användningen av flergångsmaterial, men engångsmaterial kan vara att föredra i många fall även om avfallsmängden ökar.

I samband med avvecklingen av sterilcentralerna vid sjukhusen i Kalix och Kiruna togs beslut om att i stor omfattning öka andelen engångsprodukter

utan någon miljökonsekvensbeskrivning genomförts ur ett helt landstingsperspektiv.

Utrustning för informationshantering

Länsteknik arbetar aktivt med att införande av multifunktionsskrivare vid landstingets verksamheter. De genomförda försöksprojekten har gett ett gott utfall och brukarna är nöjda med en ”slimmad printmiljö” med säkra utskrifter och en bantad maskinpark. En bantad maskinpark innebär att man undviker onödiga utskrifter och därmed höga tonerkostnader vilket sparar både pengar och miljö. Vid en hälsocentral har man kunna minska antalet skrivare från 30 till fem multifunktionsskrivare. Målet är att på sikt minst kunna halvera antalet skrivare inom landstinget.

Länsteknik har numera 300 virtuella servrar av totalt 400 vilket innebär betydande besparingar på energisidan.

Kemikalier

Ur landstingets regler och riktlinjer: ”För kemikalieanvändning ska en skärpt försiktighets- och produktvalsprincip tillämpas. Kadmium får inte finnas i produkter som hanteras i landstingets verksamhet. Produkter som innehåller bly ska på sikt avvecklas och helt återvinnas. En fortsatt minskning av PVC-användningen ska ske samtidigt som nya delvis ännu inte helt utprovade ersättningsmaterial analyseras noga innan de används.”

Under 2013 har särskilda riktlinjer för landstingets kemikaliehantering tagits fram. Syftet med riktlinjerna är att i ett övergripande styrdokument ange hur det organisatoriska arbetet med kemiska produkter ska hanteras för att leva upp till lagstiftningarna inom området med utgångspunkt från miljö-, säkerhets- och arbetsmiljöperspektiv.

Kemikaliekontroll

Kemikaliehanteringsprogrammet KemRisk har idag 136 485 kemiska produkter varav 121 280 ämnen registrerade, bland annat alla laboratoriekemikalier inom sjukvården samt tandvårdskemikalier. I varukatalogen är kemikalier länkade till respektive säkerhetsdatablad. Fördjupad information finns att få via KemRisk som anpassats till det nya Europeiska kemikalierregelverket REACH-CLP.

Inom landstinget har under 2013 använts 98 m³ flytande rengörings och desinfektionsmedel samt 8,5 ton i granulatform. Under året har också 60 m³ alkoholbaserade desinfektionsmedel vilket är samma som föregående år men en dubbling sedan 2003 och en ökning med 14 procent i förhållande till 2008. Den totala användningen av flytande tvål är 10 m³, en volym som är tämligen konstant. Ökningen av alkoholbaserade desinfektionsmedel på senare år har en tydlig koppling till att förebygga smittspridning i influensatider.

Då kemikalieanvändningen är ett förbättringsområde vid sjukhus och vårdcentraler har den kemikalieinventering som påbörjades 2012 slutförts under 2013. Målet är att landstingets samtliga kemikalier ska vara inregistrerade i kemikaliehanteringsprogrammet KemRisk.

Division Folk tandvård och Patologlaboratoriet har en särskilt god kemikaliekontroll. Djupanalyser av arbetsmiljöriskerna från patologlaboratoriets kemikalier har genomförts under 2013.

Kemikalier i produkter

Utbyte av farliga kemikalier, exempelvis ftalater, tungmetaller och triclosan, i produkter pågår. Emellertid återstår mycket att göra inom produktområden som har hormonstörande ämnen som bisfenol-A. Inom kemikalieområdet är det en betydande samverkan mellan landstingen, Miljöstyrningsrådet och leverantörerna. Tanken är att alternativen ska vara miljövänliga och av hög kvalitet.

Lokalvård

Lokalvårdsverksamheten i landstinget har numera städmetoder som i stort är kemikaliefria som den så kallade Twistermetoden. Tekniken bygger på rondeller som är utrustade med miljarderna små diamanter som effektivt städar och polerar golv och ytor med bara vatten.

Golvpolish, med starka dofter och långa torktider har i stort sett helt ersatts med vaxer. Emellertid har den ökade förekomsten av virussjukdomar som vinterkräxjuka medfört att en klorbaserad engångsduk för avtorkning och desinfektion tagits in för slutstädning av patientrum där infektioner förekommit. Under 2013 levererades totalt 1924 ”klordukar”.

Köldmedia

För att minska mängderna HFC (hydro fluoro carbons) krävs andra kraftfulla åtgärder, till exempel frikyla från luft eller vatten, eliminering av värmelaster samt tillämpning av Landstingsfastigheters riktlinjer för komfortkyla. Mängden naturkyla kommer att öka vid Sunderby sjukhus i och med att en ny vattenledning för kylning till Luleå älv planeras.

Läkemedel

Läkemedelsområdet är nationellt prioriterat vad gäller att minska överanvändning av antibiotika för att undvika resistens och minska läkemedelsrester i miljön. Regeringen har ett nationellt mål för antibiotikaförskrivning om 250 recept per tusen invånare.

Patienter som söker vård för akut luftvägsinfektion, blåskatarr eller hud- och mjukdelsinfektion erbjuds gratis återbesök inom sju dagar. Denna möjlighet är ett alternativ till omedelbar antibiotikabehandling i de fall då läkaren bedömer att det är klokt att avvakta med sådan behandling.

Varje hälsocentral och klinik har numera även en särskild utsedd läkare som ansvarar för att föra ut information kring förskrivning av antibiotika bland sina medarbetare. Landstinget är via läkemedelskommittén representerad i det nationella nätverket för läkemedel och miljö. Antibiotikaområdet är ett prioriterat område i nätverket.

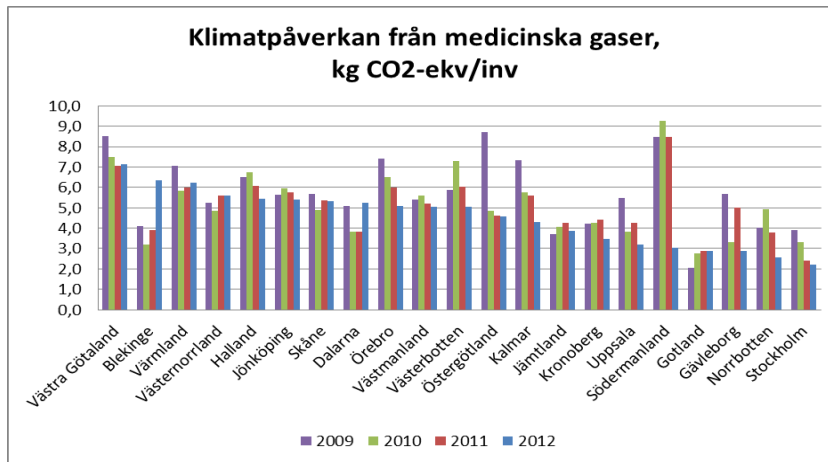
Arbetet med att minska kassationer av läkemedel fortsätter och har visat att det blir färre läkemedel i vårdens förråd och att kassationerna minskar.

Läkemedelsavfallet hanteras sedan april 2013 helt av landstinget genom att allt kasserat läkemedelsavfall läggs i gula behållare för ”Cytostatika och läkemedelsförorenat avfall” och skickas till förbränning.

Lustgas och andra medicinska gaser

Lustgas är en känd klimatgas med en GWP-faktor (Global Warming Potential) som är 300 gånger större än koldioxid. Lustgas används numera nästan endast i samband med förlösningar och viss specialtandvård. Även andra medicinska gaser som sevofluran och desfluran har en betydande klimatpåverkan men volymerna är begränsade.

Landstinget har med hjälp av klimatinvesteringsmedel från Naturvårdsverket genomfört en omfattande översyn och effektivisering av lustgasanläggningarna. Detta har resulterat i att landstinget har bland de lägsta utsläppen per länsinvånare i jämförelse med andra landsting. Landstinget har inte installerat särskilda reningsanläggningar för lustgas. Under projektperioden minskade landstingets samlade lustgasförbrukning från 5 200 kg till 2 500 kg. Under 2012 har landstingets samlade lustgasförbrukning minskat till 1 700 kg/år för att öka till 2 000 kg 2013 på grund av ett ökat antal förlossningar.

Livsmedel

Den livsmedelsupphandling som genomfördes under 2010 medför att andelen ekologiskt odlade livsmedel har kunnat öka från sex procent 2010 till 20,4 procent under 2013.

Solsidan kök och matsalar i Landstingshuset går i spetsen vad gäller den ekologiska anpassningen av landstingets kost med målet att 2016 kunna leverera 90 procent ekologiska måltider.

Grans Naturbruksgymnasium är föregångare i Norrbotten vad gäller ekologisk mjölkproduktion med KRAV-certifiering sedan 2007.

Landstinget tillämpar försiktighetsprincipen när det gäller användandet av genetiskt modifierade organismer (GMO) inom livsmedelsområdet. I svenskproducerade livsmedel ska det enligt LRF inte finnas någon GMO vilket även var ett krav vid den senaste livsmedelsupphandlingen.

Livsmedel var en av profilfrågorna under Hållbarhetsveckan 2013. Under 2013 har Grans ökat köttproduktionen för att bli möjliggöra återtag till landstingets kostverksamheter.

Avfallshantering

De totala avfallsmängderna vid sjukhusen har sedan 2005 ökat från 1500 ton till 1820 ton 2013. Senaste året har den totala avfallsmängden varit i det närmaste konstant. De mål som har funnits om att kunna minska avfallsmängden har således inte gått att uppnå. Den ökade användning av engångsartiklar inom vården bidrar till en ökad avfallsmängd.

Materialåtervinningsgraden (inklusive kompostering) är 27 procent, en liten minskning från föregående år. 60 procent av sjukhusens avfall går till energiutvinning. Kostnaderna för landstingets ordinarie avfallshantering 2013 är 4,1 mkr för de landstingsägda byggnaderna varav 2,1 miljoner för

sjukhusen. Totalkostnaden har minskat med 200 000 kr i jämförelse med 2012.

På Sunderby sjukhus så sorteras och återvinns, från och med sommaren 2013 fem olika fraktioner av papper. Det som återvinns är wellpapp (har alltid sorterats), pappersförpackningar (sedan september 2012), kontorspapper (sedan juni 2013), tidningar (sedan juni 2013) och sekretesspapper (strimlas i speciell sekretessbil från IL Recycling)

Farligt avfall

Landstinget hade totalt 130 ton farligt avfall (inklusive elektronikavfallet) 2013. Sjukhusens farliga sjukvårdsavfall uppgick 2013 till 73 ton, en ökning med 14 procent. Vårdcentralernas farliga avfall uppgår till 2,8 ton. Förändrad klassning av sjukvårdsavfall och egen hantering av läkemedelsavfallet bidrar till ökningen.

Elektronikavfallet tillhör gruppen farligt avfall med anledning av tungmetallförekomst. SAVO i Boden har tagit hand om 32 ton elektronikskrot, vilket är en minskning med 20 procent jämfört med 2012.

En översyn av riktlinjerna för vårdens farliga avfall har initierats av Vårdhygien med anledning av högre arbetsmiljökrav. Översynen beräknas vara klar i början av 2014.

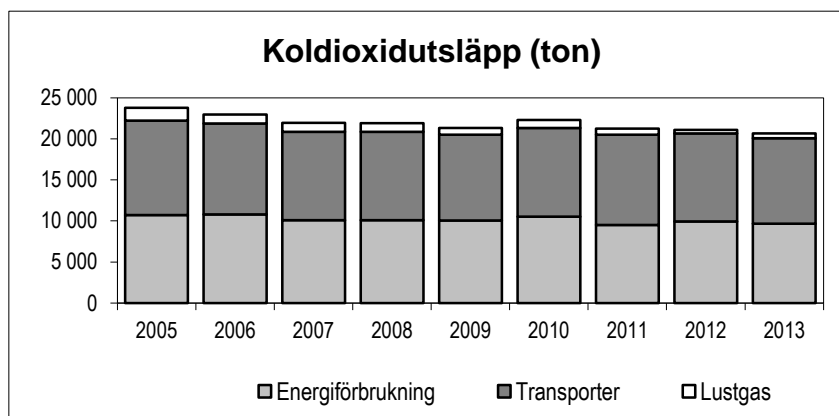
Övertalig utrustning

Under 2013 såldes drygt 50 ton metall och 4,6 ton batterier för återvinning. 32 ton elektronikskrot skickades till SAVO i Boden för demontering.

Begagnade datorer har sålts för drygt 500 tkr. De totala intäkterna för försäljning av övertalig utrustning under 2013 var på drygt 900 tkr.

Landstingets process för hantering av övertalig utrustning är bland de första i landstingsvärlden och är en viktig del i en alltmer ökad miljöanpassad materialhantering. Processmodellen har redovisats nationellt i samband med diskussioner om miljöanpassad materialhantering.

Koldioxidutsläpp

Koldioxidutsläppen har från 2005 till 2013 minskat med 13 procent. Från 2012 till 2013 har koldioxidutsläppen minskat med 2 procent.

Koldioxidutsläppen från både energi- och transportsidan minskar något medan lustgasförbrukningen har ökat det senaste året med anledning av ökat antal förlossningar.

Resor till och från jobbet och sjukresor under avståndsgränsen för ersättning beräknas generera minst lika mycket koldioxid som de som de resor där ersättning utgår.

Miljöledning

Organisation och samordning

Landstingets interna miljöledningsarbete följer landstingets planerings- och uppföljningsmodell från landstingsplan via riktlinjer till årsredovisning.

Division Service svarar för samordning av landstingets miljöarbete. I åtagandet ingår att så långt som möjligt miljöanpassa landstingets upphandling, fastighetsförvaltning, fastighetsdrift, transporter, materialförsörjning, kemikaliehantering och avfallshantering. Divisionen ansvarar för de årliga miljörapporter som lämnas till tillsynsmyndigheten. För det praktiska landstingsinterna miljöarbetet finns miljönätverk med representanter från alla divisioner. Vid sjukhusen och inom division Folk tandvård finns dessutom lokala miljönätverk.

Landstingsfastigheter har i ett antal år haft ett miljöledningssystem som integrerats med ett energiledningssystem.

Miljöutbildning och information

Miljöutbildning och information genomförs kontinuerligt. Miljödagen i mars 2013 samlade ett 150 deltagare varav ett antal via videokonferens.

Miljöombuden i länet får kontinuerlig information i samband med miljöombudsträffar. Totalt har ca 500 deltagare utbildats i miljöfrågor. Extern information om landstingets miljöarbete sker årligen vid ett antal tillfällen.

Under 2013 har den första webutbildningen om landstingets miljöarbete tagits fram. Målgruppen initialt är landstingets chefer.

Miljöstatistik

Inom ramen för det nationella miljönätverket, landsting och regioner har det tagits fram en andra rapport "Miljönyckeltal för landsting och regioner" där miljönyckeltal inom områdena energi, transporter, medicinska gaser, antibiotika och livsmedel jämförs mellan landstingen. Arbetet fortsätter med fler nyckeltal som kommer att redovisas på kommun- och landstingsdata.

Samverkansgrupper och nätverk

Förutom de interna miljönätverken medverkar landstinget i ett antal samverkansgrupper med tydlig miljökoppling:

- Samverkansgrupp med landstingens miljöchefer.
- Arbetsgrupper i anslutning till SKL:s miljösamverkan som avfallsgruppen, nyckeltalsgruppen och lustgasgruppen.
- Samverkan med Trafikverket i miljö- och trafiksäkerhetsfrågor.
- Utvecklingsgrupper inom miljöanpassad upphandling med koppling till bland annat Miljöstyrningsrådet.
- Samverkan i norra regionens landsting inom energieffektivisering.
- Utvecklingsgrupper inom fastighetsområdet.
- Arbetsgrupp vid SKL och Energimyndigheten för den årliga skriften: "Nyckeltal energi och klimat, Byggnader, transporter och utsläpp".

- Regionala arbetsgrupper inom klimat- och energiområdet inom ramen för Länsstyrelsens uppdrag.

Inför 2014

En ny miljöstrategi tas fram under 2014. Likaså ska en särskild transportstrategi och en e-hälsastrategi tas fram. En fortsatt utmaning är att så långt som möjligt integrera miljöarbetet i det pågående förbättringsarbetet på alla nivåer. Konsekvensanalyser ska ske före större beslut.

Befintliga miljömål och nyckeltal utvecklas vidare i samverkan med de andra landstingen.

Landstingsstyrelsens beslut 2012-05-31 om åtgärder med anledning av anmärkningar i den revisionsrapport av landstingets miljöarbete som redovisades under 2012 är under genomförande.

Webb-utbildning om miljöansvaret för chefer introduceras under 2014.

Byggnationer vid Sunderby sjukhus

I samband med om- och tillbyggnationerna av sjukhuset tillämpas höga miljökrav. Särskild fokus sätts på miljöanpassade energilösningar. Energikrav enligt norrlandstingens energikrav vid projektering, EnergyZer, innefattande bl a belysning, ventilation och klimatskal tillämpas. Sjukhuset kommer att bli motsvarande en ”Green building”-klassad byggnad.

Landstingets första solpaneler för elproduktion finns installerade på patienthotellets tak.

Bild 5. Vid uppförandet av det nya patienthotellet täcktes bygget av ett "mobilt supertält" som skyddar betongen från fukt och möjliggör en tidigare start av installationsarbetena.

Vid ny- och ombyggnationer tillämpar landstinget försiktighetsprincipen avseende magnetiska fält, vilket innebär bl a att transformatorstationer placeras långt från stadigvarande arbetsplatser. Att undvika fukt i samband med uppförandet av en byggnad garanterar tillsammans med utprovade byggmaterial en bra inomhusmiljö.